

Faunabeheerplan ekster Zuid-Holland 2017 – 2023

Faunabeheereenheid Zuid-Holland
mei 2017
Den Haag

Samenvatting

Anders dan de Flora- en faunawet (Ffw) eist de per 1 januari 2017 van kracht geworden Wet natuurbescherming (Wn) dat alle jacht, beheer en schadebestrijding ten aanzien van beschermde diersoorten wordt uitgevoerd volgens een faunabeheerplan. Naast de landelijke wettelijke regeling is provinciale regelgeving tot stand gekomen. Dit faunabeheerplan van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland (de FBE) behandelt de ekster.

Het wettelijke- en beleidskader wordt uitgebreid besproken. Dit ook om de moeilijk toegankelijke nieuwe regelgeving voor de uitvoerders inzichtelijk te maken. De wettelijke status van de ekster is in grote lijnen niet gewijzigd: De ekster kan niet worden bejaagd en er geldt geen landelijke vrijstelling ter voorkoming van schade aangericht door de ekster. Ten behoeve van de bestrijding van schade, kunnen GS een ontheffing afgeven.

Na een beschrijving van de biologische aspecten, de verspreiding en aantalontwikkeling worden de verschillende vormen van schade die de ekster aanricht, behandeld. Daarbij wordt aangegeven of deze schades in Nederland en Zuid-Holland zijn opgetreden en of ze in de toekomst dreigen op te treden.

Vervolgens worden de mogelijke middelen en maatregelen ter voorkoming van schade besproken. In het verleden is de ekster ter voorkoming van schade aan gewassen op ontheffing bestreden met het geweer en vangkooi. Deze uitgevoerde bestrijding en de afschot- en vanggegevens, worden beschreven en geëvalueerd. Er wordt vervolgens voorgesteld om deze bestrijding voort te zetten. Duurzaam beheer (het blijvend verlagen van de stand) is in het verleden niet uitgevoerd en wordt ook niet voorgesteld. Gewasbescherming wordt bereikt door de plaatsing van werende en verjagende middelen, verjagend afschot en door verlaging van de eksterstand met behulp van het geweer en de vangkooi op en bij de locatie waar de schade ontstaat of dreigt te ontstaan. Het gebruik van de vangkooi wordt vooralsnog niet aangevraagd, omdat op dit moment in de kooi gevangen eksters alleen met het geweer mogen worden gedood, hetgeen veelal niet veilig kan gebeuren.

Er wordt een inschatting gegeven van de mate waarin schadebestrijding inwerkt op de staat van instandhouding. De ekster komt in aanzienlijke aantallen in Nederland en in Zuid-Holland voor en zal hier ook blijven voorkomen. De ekster als broedvogel is op langere termijn bezien in Nederland in aantal afgenomen. De huidige stand van broedvogels is ten opzichte van het jaar 2000 toegenomen. Het aantal in de winter aanwezige eksters is op langere termijn licht afgenomen en op kortere termijn stabiel. De situatie in Zuid-Holland komt hiermee overeen, maar lijkt iets ongunstiger. De uitvoering van de schadebestrijding met geweer en vangkooi (waarbij op jaarbasis enkele tientallen eksters werden gedood) heeft de staat van instandhouding van de ekster in het verleden niet beïnvloed, de in principe ongewijzigde bestrijdingsuitvoering zal ook in de toekomst ook geen invloed hebben op de staat van instandhouding.

Tenslotte wordt de uitvoering en de monitoring beschreven. De FBE sluit aan bij de wettelijke en provinciale regelgeving door de wildbeheereenheid (WBE) en de jachthouders die zijn aangesloten bij de WBE, een centrale rol te geven.

Foto op voorblad: Pica pica door M. Migo

1	INLEIDING	3
1.1	ALGEMEEN.....	3
1.2	WETENSCHAPPELIJK ADVIES, VOORLEGGING AAN WBE'S EN VASTSTELLING	3
1.3	FAUNABEHEERENHEID ZUID-HOLLAND	3
1.4	WERKINGSGEBIED FAUNABEHEERPLAN	4
2	WETTELIJK KADER EN BELEIDSKADER	5
2.1	ALGEMEEN.....	5
2.2	VERBODEN EN AFWIJINGEN.....	5
2.3	BEHEER, SCHADEBESTRIJDING EN JACHT	6
2.4	BEHEER	6
2.5	SCHADEBESTRIJDING	6
2.6	UITOEFENING VAN DE JACHT.....	8
2.7	MIDDELEN VOOR HET VANGEN EN DODEN VAN EKSTERS	8
2.8	VERLEENDE ONTHEFFINGEN ONDER DE FFW.....	9
3	GEGEVENS OVER DE EKSTER	10
3.1	ALGEMEEN.....	10
3.2	LEEFWIJZE EN VOORTPLANTING	10
3.3	TREK.....	10
3.4	VOEDSEL	10
3.5	VIJANDEN	11
4	VERSPREIDING EN AANTALONTWIKKELING	11
4.1	LANDELIJK.....	11
4.2	ZUID-HOLLAND.....	12
5	SCHADE	14
5.1	SCHADE AAN GEWASSEN, VEE EN BOSSEN	14
5.2	SCHADE AAN FAUNA	15
6	MIDDELEN EN MAATREGELEN TER VOORKOMING VAN SCHADE.....	16
7	IN ZUID-HOLLAND UITGEVOERDE BESTRIJDING 2011-2016	17
8	VOORGESTELDE MIDDELEN, METHODEN EN MAATREGELEN TER VOORKOMING VAN SCHADE 2017-2023	17
8.1	VOORGESTELD BEHEER	17
9	STAAT VAN INSTANDHOUDING	18
9.1	ALGEMEEN.....	18
9.2	STAAT VAN INSTANDHOUDING VAN DE EKSTER	20
10	ORGANISATIE UITVOERING.....	21
10.1	CENTRALE ROL WILDBEHEERENHEID (WBE)	21
10.2	UITVOERING ONTHEFFING	21
10.3	VOORWAARDEN VOOR UITVOERING VAN DE ONTHEFFING.....	22
11	MONITORING	23
	LITERATUUR	24

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Dit faunabeheerplan van de Stichting Faunabeheereenheid Zuid-Holland (de FBE) bevat een omschrijving van de bestrijding van de ekster die de FBE in de periode 2017-2023 nodig acht ter bescherming van verschillende in de wet genoemde belangen binnen het gehele werkgebied van de FBE. Onder de Wet natuurbescherming (Wn) die op 1 januari 2017 van kracht werd, worden jacht, duurzaam beheer van populaties en schadebestrijding uitgevoerd volgens het faunabeheerplan. Schade door eksters kan worden beperkt door bestrijding op de locatie waar schade dreigt. In dit plan wordt daarom niet voorgesteld de stand van de eksters blijvend te verlagen door middel van duurzaam beheer. Verder is ook jacht geen onderdeel van dit plan, de ekster is niet aangewezen als jachtsoort.

Het vorige faunabeheerplan ekster van de FBE, dat onder de Flora- en faunawet is opgesteld, bevat een onderbouwing voor verjagend afschot en vangen en doden van eksters in de schadegevoelige periode op en rond percelen met fruit. Ook in dit faunabeheerplan wordt alleen voorgesteld om verjagend afschot en vangen en doden ter bescherming van fruit (appels en peren) in de schadegevoelige periode mogelijk te maken.

1.2 Wetenschappelijk advies, voorlegging aan WBE's en vaststelling

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 3.2 lid 7 van de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland is bij het tot stand komen van dit faunabeheerplan een wetenschapper betrokken. De FBE heeft een concept van dit faunabeheerplan voor nader advies voorgelegd aan Sovon Vogelonderzoek Nederland. Naar aanleiding van het advies is het faunabeheerplan aangepast.

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 3.12 lid 6 van de Wet natuurbescherming is dit faunabeheerplan aan de in Zuid-Holland werkzame wildbeheereenheden voorgelegd.

Aansluitend heeft het bestuur van de FBE dit faunabeheerplan op 19 mei 2017 vastgesteld en daarna aangeboden aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ter goedkeuring voor een periode van zes jaar.

1.3 Faunabeheereenheid Zuid-Holland

Op 7 februari 2003 is de Stichting Faunabeheereenheid Zuid-Holland (de FBE) opgericht. Een faunabeheereenheid is een organisatie van jachthouders waarin sinds de invoering van de Wet natuurbescherming ook maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd die het doel behartigen van een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren (art.3.12 Wn). Het bestuur van de FBE bestaat op het ogenblik uit:

- Een vertegenwoordiger namens de Federatie Particulier Grondbezit;
- Een vertegenwoordiger namens Natuurmonumenten en Zuid-Hollands Landschap;
- Een vertegenwoordiger namens LTO Noord;
- Een vertegenwoordiger namens de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging en de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer;
- Een vertegenwoordiger namens de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren en de Vereniging Boerennatuur Zuid-Holland;
- Een onafhankelijk voorzitter.

Het jachthouderschap is verbonden met de eigendom van de grond (art. 3.23 Wn): de eigenaar of (erf)pachter of vruchtgebruiker is jachthouder. Het jachtrecht kan worden verhuurd, de huurder wordt dan jachthouder. De jachthouder heeft het recht om in de geopende jachtijd te jagen op de vijf

2 Wettelijk kader en beleidskader

2.1 Algemeen

De bescherming van dieren is vanaf 2002 geregeld in de Flora- en faunawet (Ffw). Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (Wn) in werking getreden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Dit faunabeheerplan zal van kracht worden onder de Wn. Bij de Wn hoort één Algemene Maatregel van Bestuur: het Besluit natuurbescherming (Bn) en één ministeriele regeling: de Regeling natuurbescherming (Rn).

De Wn legt de meeste taken en verantwoordelijkheden bij de provincies. Provinciale Staten van Zuid-Holland (verder: PS) hebben de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (verder: de Verordening) vastgesteld. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (verder: GS) hebben de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming (verder: de Beleidsregel) vastgesteld.

2.2 Verboden en afwijkingen

Hoofdstuk 3 van de Wn gaat over de bescherming van plant- en diersoorten. Er zijn drie verschillende beschermingsregimes opgenomen in de eerste drie paragrafen van hoofdstuk 3. Een beschermingsregime voor vogels – waaronder de ekster - van de Vogelrichtlijn, een beschermingsregime voor soorten van de Habitatrichtlijn, het verdrag van Bern en het verdrag van Bonn en een beschermingsregime voor andere soorten. De verboden die gelden t.a.v. de ekster en regels voor afwijking van deze verboden zijn opgenomen in § 3.1 Wn. Afwijken kan alleen indien dit nodig is vanwege limitatief in de wet opgesomde redenen en onder voorwaarden. GS kunnen ontheffing verlenen voor afwijking (art. 3.3 lid 1) of PS kunnen bij verordening vrijstelling verlenen (art. 3.3 lid 2).

Verboden

1. Eksters mogen niet opzettelijk worden gedood of gevangen (art.3.1 lid 1 Wn);
2. Nesten, rustplaatsen en eieren van eksters mogen niet opzettelijk worden vernield of beschadigd of nesten mogen niet worden weggenomen (art. 3.1 lid 2 Wn);
3. Eieren van eksters mogen niet worden geraapt of onder zich worden gehouden (art. 3.1 lid 3 Wn);
4. Eksters mogen niet opzettelijk worden gestoord tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding (art 3.1 lid 4 en 5 Wn).

Van deze verboden kan worden afgeweken onder de volgende voorwaarden

1. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing (art. 3.3 lid 4 onder a Wn).
2. De afwijking is nodig vanwege onder andere een of meer van de volgende redenen:
 - a. in het belang van de volksgezondheid of openbare veiligheid (art. 3.3 lid 4 onder b, 1° Wn);
 - b. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer (art. 3.3 lid 4 onder b, 2° Wn);
 - c. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren (art. 3.3 lid 4 onder b, 3° Wn);
 - d. ter bescherming van flora en fauna (art. 3.3 lid 4 onder b, 4° Wn).
3. De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de ekster (art. 3.3 lid 4 onder c Wn).

Overige verboden t.a.v. wilde eksters

(1)

- Het is verboden eksters, dood of levend, of makkelijk herkenbare delen van eksters of uit eksters verkregen producten, te verkopen, te vervoeren voor verkoop, onder zich te hebben voor verkoop of ten verkoop aan te bieden (art. 3.2 lid 1 Wn).
- De minister kan onder voorwaarden vrijstelling of ontheffing verlenen van dit verbod (art. 3.3 lid 3 onder a Wn). De minister heeft vrijstelling verleend ten aanzien van dode eksters en

producten van eksters indien de eksters zijn verkregen door middel van beheer en schadebestrijding overeenkomstig de Wn (3.16 lid 1 en 2 Rn).

(2)

- Het is verboden, anders dan voor verkoop, eksters of makkelijk herkenbare delen van eksters of uit eksters verkregen producten, onder zich te hebben of te vervoeren tenzij deze eksters, delen of producten aantoonbaar overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens de Wn zijn gedood of gevangen, onderscheidenlijk verkregen. (art. 3.2 lid 6 Wn).
- GS en PS kunnen onder voorwaarden respectievelijk ontheffing en vrijstelling verlenen van dit verbod (art. 3.3 lid 1 en 2). In artikel 1.4 lid Bn is geregeld dat deze bevoegdheden van GS en PS bij de minister berusten voor wat betreft het vervoeren van zieke of gewonde dieren in een dierenambulance en wat betreft het zich toe-eigenen en onder zich hebben van dode uit het wild afkomstige eksters met het oog op het prepareren van deze vogels. De minister heeft in artikel 3.17 Rn onder voorwaarden vrijstelling verleend van het verbod aan een ieder voor het vervoeren met een dierenambulance. De minister heeft in artikel 3.18 Rn onder voorwaarden vrijstelling verleend van het verbod aan een ieder voor het onder zich hebben en vervoeren met het oog op preparatie en voor het onder zich hebben van een geprepareerde ekster.

(3)

- Het is verboden eksters te prepareren (art. 3.38 lid 1 onder a Wn juncto art. 3.26 lid 1 Bn).
- Dit verbod geldt niet voor degene die binnen drie dagen gegevens doorgeeft aan de minister en de geprepareerde vogels voorziet van een merkteken (art. 3.40 Wn juncto art. 3.26 lid 2 Bn).

2.3 Beheer, schadebestrijding en jacht

Volgens artikel 3.12 lid 1 Wn geschieden overeenkomstig het faunabeheerplan opgesteld door de in het gebied werkzame Faunabeheereenheid:

- het duurzaam beheer van in het wild levende populaties,
- de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en
- de uitoefening van de jacht.
- Artikel 3.12 lid 4 Wn regelt dat het faunabeheerplan passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren moet bevatten.
- In de Verordening is geregeld dat het faunabeheerplan een geldigheidsduur heeft van ten hoogste zes jaren (artikel 3.1).
- In de Verordening zijn eisen gesteld aan het faunabeheerplan. In bijlage 1 zijn deze eisen opgenomen met daarbij vermeld waar in dit faunabeheerplan invulling is gegeven aan deze eisen.

2.4 Beheer

Op basis van artikel 3.17 lid 1 Wn kunnen GS ontheffing verlenen ten behoeve van de beperking van de omvang van de populatie eksters. In dit faunabeheerplan wordt niet voorgesteld om de stand van de populatie eksters blijvend te verlagen. Door middel van bestrijding op de desbetreffende locatie of in het omringende gebied kan schade vooralsnog in voldoende mate worden beperkt.

2.5 Schadebestrijding

Artikel 3.15 Wn is de basis voor de landelijke en provinciale vrijstellingsregelingen die grondgebruikers in staat stellen schade aan zijn gronden of aan zijn opstallen of in het omringende gebied te (laten) voorkomen. Onder de Flora- en faunawet – waarin artikel 65 de basis was voor een soortgelijke

vrijstellingsregeling - had de minister de ekster op de provinciale vrijstellingslijst geplaatst: Ingevolge artikel 3 van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren, gelezen in samenhang met bijlage 2 bij dit besluit, was de ekster aangewezen als beschermde inheemse diersoort die in delen van het land veelvuldig belangrijke schade aanricht als bedoeld in artikel 65, eerste lid, onderdeel b van de Ffw; ingevolge het tweede lid van artikel 6b kon die aanwijzing slechts worden gedaan wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Met de aanwijzing van de ekster in het Besluit beheer en schadebestrijding dieren stond daarom vast dat geen andere bevredigende oplossing bestaat voor de bestrijding van de schade dan het doden van eksters en dat geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Onder de Wn stelt niet de minister maar PS de provinciale vrijstellingslijst op. PS hebben de ekster niet op de provinciale vrijstellingslijst geplaatst. Volgens de toelichting bij de Verordening verlenen PS alleen een vrijstelling als een diersoort naar verwachting meer dan € 10.000 schade per jaar in Zuid-Holland zal gaan veroorzaken in het geval er geen bestrijding of beheer plaatsvindt.

In dit faunabeheerplan wordt alleen voorgesteld om eksters te bestrijden in specifieke situaties waarin belangrijke schade dreigt. Om dit mogelijk te maken kunnen GS ontheffing verlenen op basis van artikel 3.3 Wn.

Goedkeuring faunabeheerplan voor schadebestrijding

Volgens de Beleidsregel keurt GS een faunabeheerplan voor schadebestrijding goed indien in het plan is onderbouwd dat zonder schadebestrijding onder andere:

- er belangrijke schade aan gewassen kan ontstaan; onder belangrijke schade aan gewassen wordt verstaan schade aan landbouwgewassen van 250 euro of meer per geval;
- er belangrijke schade aan vee kan ontstaan; onder belangrijke schade aan vee wordt verstaan schade aan bedrijfsmatig gehouden vee van 250 euro of meer per geval;
- er belangrijke schade aan bossen kan ontstaan; onder belangrijke schade aan bossen wordt verstaan schade aan bossen die bestemd zijn voor de productie van hout van 250 euro of meer per geval;
- de volksgezondheid of openbare veiligheid in het geding komt; de volksgezondheid of de openbare veiligheid is onder andere in ieder geval in het geding in het geval dat:
- in het wild levende dieren een risico vormen voor de verspreiding van voor de mens besmettelijke ziektes, waarbij dit risico wordt onderbouwd door een formele uiting van een overheidsorganisatie;
- in het wild levende dieren een risico vormen voor de openbare veiligheid of gezondheid van personen in hun woon- of werkomgeving waarbij de desbetreffende personen zich in redelijkheid niet aan dit risico kunnen onttrekken en waarbij dit risico wordt onderbouwd door een formele uiting van een overheidsorganisatie;
- vogels gedurende langere tijd verblijven in woonhuizen of kantoorpanden of bedrijfspanden waar levensmiddelen worden geproduceerd of verwerkt;
- in het wild levende dieren een risico vormen voor de veiligheid van het verkeer op de openbare weg of het treinverkeer, waarbij dit risico wordt onderbouwd door een goedgekeurd faunabeheerplan of een formele uiting van een overheidsorganisatie;
- de veiligheid van het luchtverkeer in het geding komt; de veiligheid van het luchtverkeer is onder andere in ieder geval in het geding:
- in het geval dat vogels zich bevinden op het terrein van Rotterdam The Hague Airport of in de directe nabijheid daarvan;
- wanneer vogels broeden op of nabij vaste start- en landingsplaatsen van helikopters;
- de noodzaak bestaat tot het beschermen van de flora of fauna; er is in ieder geval sprake van de noodzaak tot bescherming van de flora of fauna in het geval dat schade wordt veroorzaakt

aan wettelijk beschermde diersoorten, vegetatie(s) of habitatype(n) waardoor het behalen van een doelstelling in het kader van Natura 2000 of het Natuurnetwerk Nederland in gevaar komt.

2.6 Uitoefening van de jacht

De ekster is niet aangewezen als jachtsoort. Jacht op de ekster is dus niet toegestaan en de uitoefening van de jacht op de ekster maakt geen onderdeel uit van dit plan.

2.7 Middelen voor het vangen en doden van eksters

GS kunnen bij het verlenen van ontheffing voor vangen of doden van eksters slechts middelen, installaties of methoden voor vangen of doden toestaan die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen (artikel 3.3 lid 5 Wn). In artikel 3.9 lid 1 en 2 Bn zijn middelen en methoden aangewezen. Hiervan zijn voor eksters geschikte middelen of methoden:

- geweer;
- haviken, slechtvalken en woestijnbuizerds;
- honden, niet zijnde lange honden;
- vangkooien;
- (levende) lokvogels in combinatie met de vangkooi;
- slag- snij- of steekwapens;
- het doden door middel van cervicale dislocatie.

Geweer

In artikel 3.26 Wn zijn regels gesteld aan het gebruik van het geweer. Er is o.a. geregeld dat het geweer niet mag worden gebruikt op gronden, niet zijnde een jachtveld dat voldoet aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur gestelde regels (lid 1 onder b; de jachtveldregels staan in 3.12 Bn). Op basis van lid 2 zijn in het Bn nadere regels gesteld inzake het gebruik van het geweer. Van deze regels en van de jachtveldvereisten kan worden afgeweken bij vrijstelling of ontheffing (artikel 3.26 lid 3 Wn).

De nadere regels in het Bn betreffende het gebruik van het geweer omvatten o.a.

- een verbod om het geweer te gebruiken voor zonsopgang en na zonsondergang (3.16 lid 1 onder a);
- een verbod om het geweer te gebruiken binnen de bebouwde kom of binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom, of in de onmiddellijk aan de bebouwde kom grenzende terreinen (3.16 lid 1 onder b);
- een verbod om het geweer te gebruiken binnen de afpalingskring van een eendenkooi (3.16 lid 1 onder c);
- een verbod om het geweer te gebruiken vanaf of vanuit een rijdend motorrijtuig dan wel een ander voertuig, of vanuit een luchtvaartuig;
- een geweer is niet voorzien van een geluiddemper, een kunstmatige lichtbron, een voorziening om de prooi te verlichten, een vizier met beeldomzetter, een elektronische beeldversterker of enig ander instrument om in de nacht te schieten (3.13 lid 4).

Lokmiddelen in combinatie met het geweer

Hulpmiddelen die veelvuldig worden ingezet bij schadebestrijding met het geweer zijn lokfluiten, niet levende lokvogels en lokvoer. Deze lokmiddelen kunnen zonder meer worden gebruikt. In de motie op de Uitvoeringsregelgeving Wet natuurbescherming is de regering verzocht om artikel 3.9 van het ontwerp van het Bn zo aan te passen, dat er duidelijkheid zou zijn over het al dan niet toestaan van hulpmiddelen voor de jacht op vogels. Deze motie is verworpen. In de mondelinge toelichting meldt de staatssecretaris dat onder de Wn hulpmiddelen niet hoeven te worden gereguleerd. Alleen middelen die in de richtlijnen (i.c.. de Vogelrichtlijn) worden genoemd, moeten worden gereguleerd.

Lokmiddelen die in de Vogelrichtlijn worden genoemd zijn blind gemaakte of verminkte levende lokvogels en bandopnemers.

Vangkooien

De Vogelrichtlijn verplicht o.a. om middelen, installaties en methoden voor het niet-selectieve vangen of doden te verbieden. Dit verbod is opgenomen in art. 3.4 Wn. GS kunnen ontheffing verlenen van dit verbod (art. 3.4 lid 2 Wn). De vangkooi is niet aangewezen als middel dat in ieder geval tot de genoemde middelen, installaties of methoden moet worden gerekend. De vangkooi kan wel worden gezien als een middel voor het massale of niet-selectieve vangen of doden.

Lokmiddelen in combinatie met de vangkooi

Bij het vangen met behulp van vangkooien worden lokvogels ingezet. Levende zwarte eksters kunnen worden toegestaan als de vogels zijn gefokt, de vangkooien zodanig zijn vervaardigd dat in de kooi geen lichamelijk contact mogelijk is tussen de lokvogel en het te vangen dier, de vogels niet blind of verminkt zijn en de vogels beschikken over voldoende voedsel, water, lucht, beschutting en bewegingsruimte en worden ook overigens gehouden overeenkomstig de eisen gesteld bij of krachtens de Wet dieren (art. 3.9 lid 8 Bn). Gefokte vogels moeten voorzien zijn van een gesloten pootring (art. 3.28 Bn). Niet levende lokvogels zijn hulpmiddelen die zonder meer kunnen worden ingezet.

Slag-, snij- of steekwapens en het doden door middel van cervicale dislocatie

Slag-, snij- of steekwapens kunnen alleen worden toegestaan voor het doden van in nood verkerende, gewonde vogels, door personen die aantoonbaar de nodige kennis en vaardigheden bezitten om deze taak humaan en doeltreffend uit te voeren, en ingeval er redelijkerwijs geen alternatief middel voorhanden is met minder mogelijke nadelige gevolgen voor het welzijn van het desbetreffende dier (art. 3.9 lid 7 Bn). Het doden door middel van cervicale dislocatie kan alleen worden toegestaan voor het doden van in nood verkerende, gewonde vogels van een omvang kleiner dan of gelijk aan eenden, door personen die aantoonbaar de nodige kennis en vaardigheden bezitten om deze taak humaan en doeltreffend uit te voeren, en ingeval er redelijkerwijs geen alternatief middel voorhanden is met minder mogelijke nadelige gevolgen voor het welzijn van het desbetreffende dier (art.3.9 lid 9 Bn).

2.8 Verleende ontheffingen onder de Ffw

De ekster was tot 2002 een soort die het hele jaar mocht worden bestreden. Bij de invoering van de Flora- en faunawet werd de ekster vanwege de landbouw- en faunaschade op de provinciale vrijstellingslijst geplaatst. Hiervan werd in Zuid-Holland gebruik gemaakt in die zin dat de Verordening Flora- en faunawet Zuid-Holland het mogelijk maakte de ekster in de gehele provincie opzettelijk te verontrusten ter voorkoming van schade aan gewassen (behalve in enkele met name genoemde gebieden in een deel van de winter). De verordening kwam per 1 januari 2017 te vervallen. Onder de Wn mogen eksters zonder vrijstelling of ontheffing opzettelijk worden verjaagd.

In de periode 2008 – 2013 had de FBE ontheffing voor verjagen, vangen en doden van eksters met geweer, jachtvogels, vangkooi en kastval in de gehele provincie ter voorkoming van schade aan fruit in de periode van 1 juni tot en met 31 oktober. De ontheffing stelde de inzet van akoestische en visuele middelen in voldoende mate verplicht.

Betreffende de hierna vermelde schade aan een koe werd in 2014 rechtstreeks ontheffing verleend aan een particulier om eksters te doden.

3 Gegevens over de ekster²

3.1 Algemeen

De ekster (*Pica pica*) is een kleine kraaiachtige (*Corvidae*). De ekster is wat kleiner dan de kauw, maar zijn lange staart geeft hem wat lengte betreft een kleine voorsprong (lichaamslengte 46-50 cm, spanwijdte 52-60 cm). Men kan de ekster niet met andere kraaiachtigen verwarren. De opvallend lange staart en het zwart-witte verendek zorgen daar voor. De ekster heeft een witte buik, witte schoudervlekken en witte einden aan de vleugels. Verder heeft de ekster een stevige zwarte snavel, zwarte poten, zwarte ogen en veelal een blauwgroenige glans op het zwarte verendek. De ekster maakt krassende en schorre geluiden, soms zacht zingend. Hij imiteert ook geluiden van andere vogelsoorten.

3.2 Leefwijze en voortplanting

De ekster leeft graag in een kleinschalig halfopen landschap en men ziet het dier ook in intensief door mensen gebruikte gebieden, zoals parken en woonwijken met veel struiken. Het zijn slimme en nieuwsgierige vogels die in de eerste twee jaar van hun leven graag in groepsverband leven, net als de gepaarde vogels dat doen buiten het broedseizoen. Die nieuwsgierigheid, de geringe schuwheid en de neiging zaken te verstoppert voor later gebruik, heeft de ekster de reputatie gegeven glimmende voor mensen waardevolle zaken te verzamelen. Blijkbaar is bij de controle van het broedresultaat echter nog nooit een dergelijk object in een eksternest aangetroffen. De ekster komt overal in Nederland en in Zuid-Holland voor, als er maar bomen of struiken zijn om in te nestelen. Een ekster is geen liefhebber van boomloos gebied of van dichte bossen. In boomarme gebieden worden ze daarnaast weggeconcentreerd door zwarte kraaien op zoek naar broedgelegenheid. De ekster is een standvogel waarvan de broedende exemplaren het hele jaar een territorium bezetten. In het najaar vormen de broedvogels (slaap)groepen tezamen met de jonge vogels. Eksters blijven veelal dicht bij de plek waar ze zijn geboren.

Het nest is groot en stevig, met aarde dichtgesmeerd en aan de binnenzijde bekleed. Meestal bevindt het nest zich in een vork van een hoge boom, maar laag bij de grond in een struik of heg komt ook voor. Het nest is gesloten nest, met een dak van takken en een verborgen ingang. Op plaatsen waar eksters geen nestpredatie van met name zwarte kraaien hebben te duchten, blijft het dak wel achterwege. Ze maken soms meerdere nesten, waarvan er dan één wordt gebruikt. De eieren worden gelegd in de periode van eind maart tot in juni, echter vooral in april. De ekster heeft één broedsel per jaar met meestal 5-6, (spreiding 2-10) eieren. De broedduur is 17-24 dagen, waarna de jongen nog 3-4 weken op het nest blijven. Na het uitvliegen blijven ze ongeveer 6 weken in de buurt van de ouders.

3.3 Trek

Nederlandse eksters zijn standvogels, net als de vogels in ons omringende landen. In deze regio komt trek nauwelijks voor. Fluctuaties in de populatiegrootte in de loop van het seizoen zijn daardoor beperkt tot de productie van vliegvlugge jongen in het broedseizoen (in Nederland 0.5-2 per broedpaar); ³ en een vermoedelijk geleidelijke afname daarna tot een jaar later.

3.4 Voedsel

Eksters eten vrijwel alles: kevers, insecten, kleine zoogdieren, eieren, jonge vogels, hagedissen, maar ook bessen en zaden. Daarnaast een veelheid aan door mensen achtergelaten voedsel waar ze zich vaak in specialiseren, evenals op resten van dieren die in het verkeer zijn gesneuveld. Ze pikken ook

² De algemene gegevens over de ekster werden ontleend aan de sites van Sovon, Vogelbescherming alsmede aan de Nederlandse vogelatlassen

³ (Boele, et al., 2017)

parasieten weg van schapen en koeien. Ze verstoppem voedsel zoals nootjes. Ze foerageren veelal op de grond. In de winter heeft plantaardig voedsel de overhand en in broedseizoen en zomer ongewervelden. Op basis van maaginhouden bestaat jaarrond maximaal 2% van het voedsel uit vogels, inclusief aas.⁴

3.5 Vijanden

De belangrijkste roofvijanden van de ekster zijn havik (predatie van volgroeide vogels) en zwarte kraai (eieren en nestjongen). Meer incidenteel vind ook predatie van eksternesten en (pas uitgevlogen) jongen plaats door eekhoorn, huiskat en vos, en buizerd en sperwer.

4 Verspreiding en aantalontwikkeling

4.1 Landelijk

Hoewel de ekster voor 1980 nog niet overal in Nederland voorkwam (de IJsselmeerpolders, de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden en de Waddeneilanden vertoonden nog witte plekken) werd de stand destijds op 50.000-100.000 broedparen geschat⁵. Nu is de ekster wel door heel Nederland verspreid, met uitzondering van enkele uurhokken geheel bestaande uit kale zandplaten in het Waddengebied en uit bos en heide op de Veluwe. De stand werd in 1998-2000 geschat op 40.000-60.000 broedparen⁶. Gezien de door Sovon gepubliceerde broedvogeltrend (afbeelding 3) zal de stand op dit moment zo'n 14% hoger liggen (45.000-68.000 paren).

De broedddichtheid in agrarisch gebied is 0,05-2,5 paren per 100 ha en in stedelijk gebied 4-12 paar per 100 ha, oplopend tot 20 paar en meer per 100 ha⁷. Dergelijke hoge dichtheden worden elders⁸ ook genoemd.

De trend voor het aantal broedvogels is op de lange termijn (vanaf 1990) afnemend en over de korte termijn (laatste 10 jaar) licht toenemend. De trend voor het aantal eksters dat in de winter aanwezig is (gebaseerd op tellingen in december), is over de lange termijn (vanaf 1980) afnemend en over de korte termijn stabiel. Opvallend is daarbij dat de grootste afname in de winterpopulatie 5-10 jaar eerder plaatsvond en wat groter was dan die van het aantal broedparen. Het landelijke aantalsverloop geschetst in afbeelding 2 integreert opmerkelijke verschillende ontwikkelingen tussen habitats in de afgelopen halve eeuw. Vanaf de jaren zeventig verdween de soort uit grotere bossen maar nam hij toe in (half)open cultuurland en koloniseerde bebouwd gebied. Vanaf de jaren negentig volgde een sterke afname in cultuurland en een concentratie in dorpen en steden. Het herstel van roofvogelpopulaties heeft hierin een rol gespeeld, met name van de havik die aanvankelijk vooral toenam in bossen maar vanaf de jaren negentig ook in het cultuurland. Ook andere factoren hebben echter een rol gespeeld, zoals het stoppen van bijvoeren van fazanten in het winterhalfjaar (in de duinstreek leidend tot het verdwijnen van wintergroepen en een sterke terugval in het broedbestand), de opkomst van de zwarte kraai (nestplaatsconcurrentie en predatie in cultuurland), en wellicht verminderde voedselbeschikbaarheid in agrarisch gebied⁹.

⁴ (Spaans, 1979)

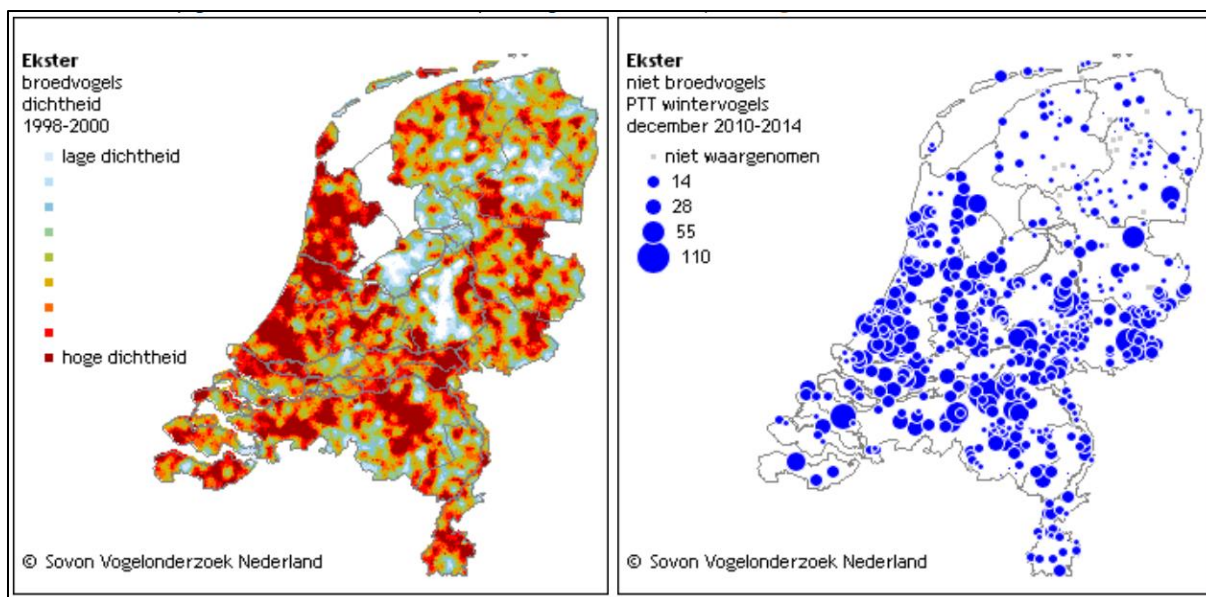
⁵ (Spaans, 1979)

⁶ www.sovon.nl (2017)

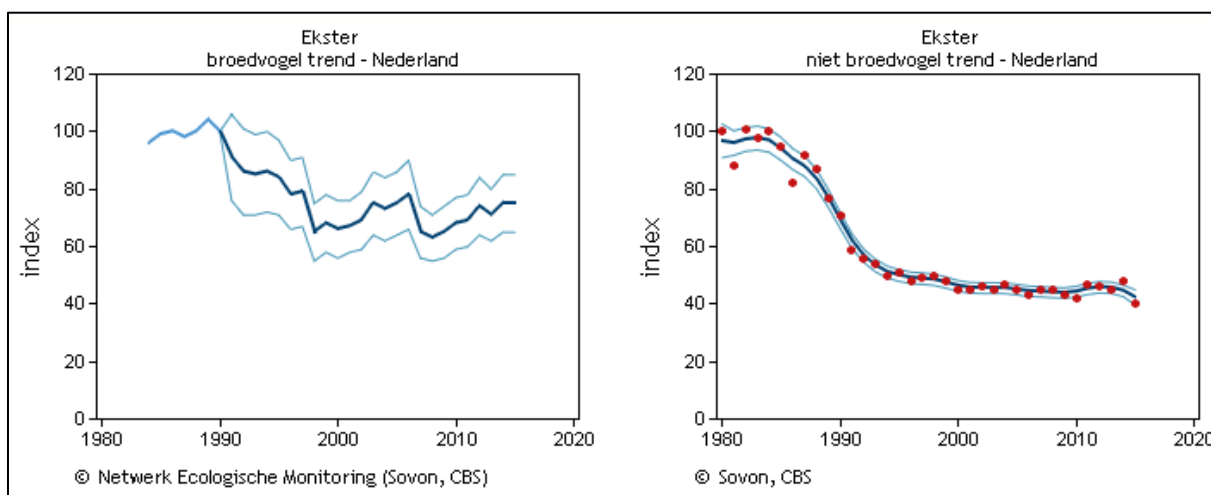
⁷ (SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002)

⁸ (SOVON, 1987)

⁹ (Bijlsma, Hustings, & Camphuysen, 2001)

Afbeelding 2: Verspreiding en dichtheid van ekster (broedvogel en in de winter aanwezig) in Nederland (bron: www.sovon.nl). Links: relatieve dichtheden van broedvogels, o.b.v. atlasproject 1998-2000. Rechts: Gemiddelde aantallen per getelde PTT-route in de winters 2011-2015 (grijze stippen indiceren telroutes waar de soort niet is waargenomen).

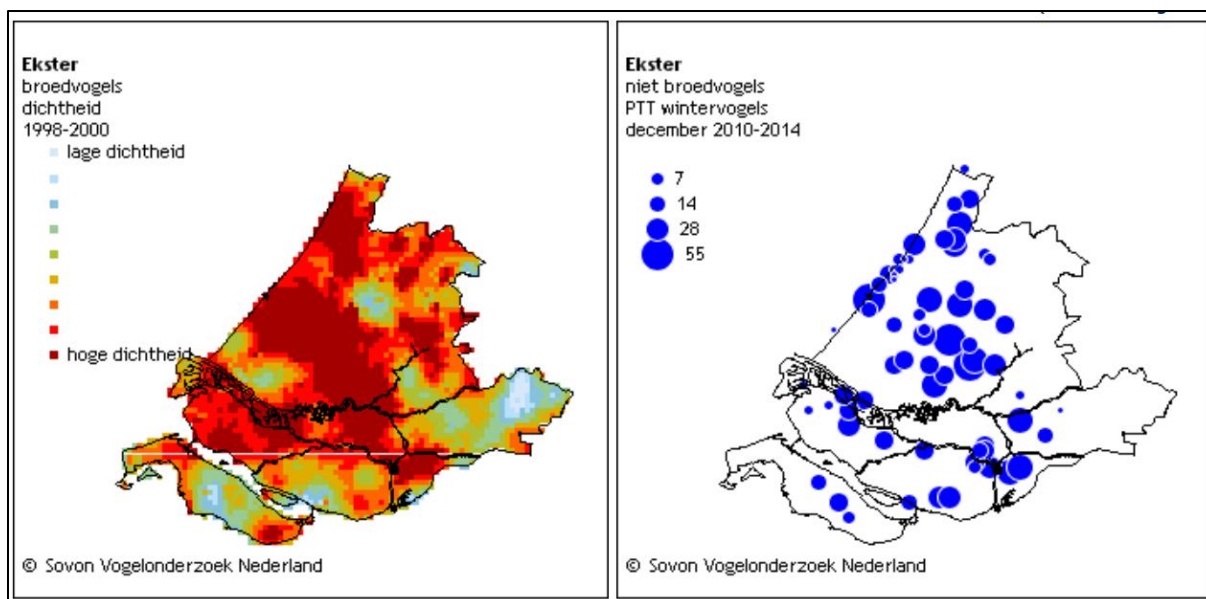

Afbeelding 3: Trend in het aantal broedvogels en in het aantal in de winter aanwezige eksters (bron: www.sovon.nl).

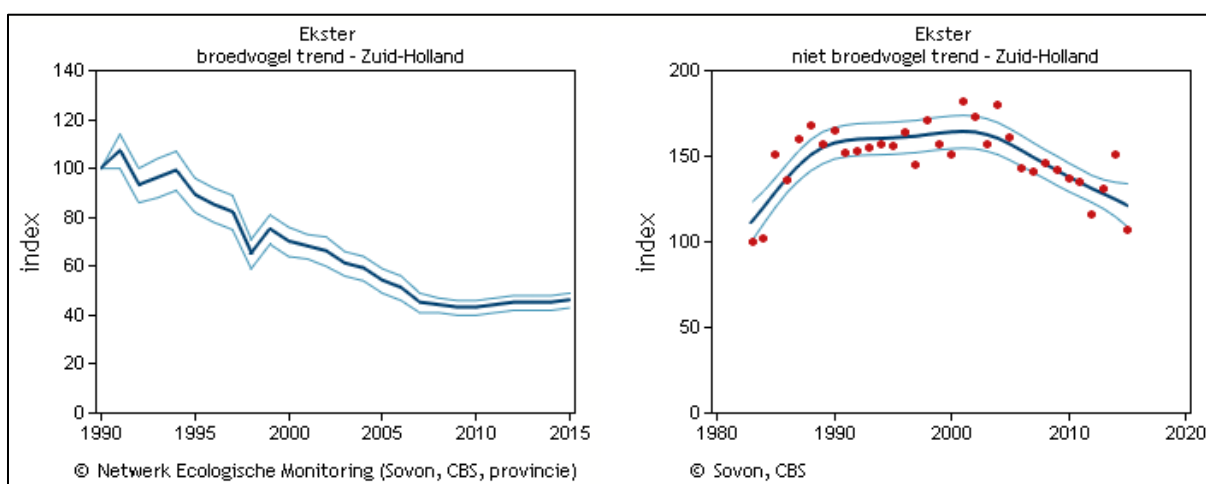
4.2 Zuid-Holland

De ekster is in Zuid-Holland bijna overal ruim aanwezig. De laagste aantallen komen voor in het midden van Goeree-Overflakkee, de zuidrand van de Hoeksche Waard en in Alblasserwaard-Oost en Vijfheerenlanden (afbeelding 4).

De trend voor het aantal broedvogels laat op de lange termijn (vanaf 1990) een forse daling zien. Over de afgelopen 10 jaar was de stand stabiel, op een niveau dat ruim de helft lager ligt dan rond 1990. De trend voor het aantal in de winter aanwezige eksters is op de lange termijn stabiel (na toename in de jaren tachtig), maar over de laatste 10 jaar afnemend (afbeelding 5).

Afbeelding 4: Verspreiding en dichtheid van ekster (broedvogel en in de winter aanwezig) in Zuid-Holland (bron: www.sovon.nl). Links: relatieve dichtheden van broedvogels, o.b.v. atlasproject 1998-2000. Rechts: Gemiddelde aantallen per getelde PTT-route in de winters 2011-2015 (grijze stippen indiceren telroutes waar de soort niet is waargenomen).

Afbeelding 5: Trend voor het aantal broedvogels en het aantal in de winter aanwezige eksters in Zuid-Holland (bron: www.sovon.nl)

De wildbeheereenheden (WBE's) in Zuid-Holland tellen op de eerste zaterdag van april de eksters. De telling wordt oppervlakedekkend uitgevoerd volgens een vastgelegde instructie¹⁰. Het aantal wildbeheereenheden dat van jaar op jaar meetelt fluctueert echter nog aanzienlijk, terwijl ook het deel van een WBE waar geteld wordt van jaar op jaar kan variëren. Wildbeheereenheden omvatten ook stedelijk gebied, maar omdat het combinatietellingen zijn waarbij meerdere diersoorten worden geteld, beperken deze tellingen zich tot het landelijk gebied. Vanaf 2012 kan uit de tellingen de dichtheid per hectare worden afgeleid. De dichtheid in het getelde deel van Zuid-Holland is 1.9 tot 2.9 eksters per 100 ha, hetgeen (verschaald naar de beheeroppervlakken van de WBE's) neerkomt op 6.000-9.000 eksters.

¹⁰ De instructie staat op de website van de FBE.

Wanneer het door Sovon genoemde landelijke eksterbroedbestand van 40.000 - 60.000 paren wordt geïndexeerd voor de lichte toename sinds 1998-2000 en vermenigvuldigd met het aandeel van Zuid-Holland in het Nederlandse landoppervlak komt men uit op een broedbestand van 3.700-5.600 paren. Echter, de dichtheid in Zuid-Holland ligt boven het landelijke gemiddelde (afbeelding 2 en voorlopige kaarten nieuwe broedvogelatlas). De totale populatiegrootte in Zuid-Holland zal daarom eerder in de buurt liggen van 6.000-9.000 paren, ofwel ruwweg 15.000-27.000 individuen inclusief jonge vogels.

5 Schade

5.1 Schade aan gewassen, vee en bossen

Eksters kunnen schade veroorzaken aan¹¹:

- mais (zaaiperiode en afrijpend)
- appels, peren, bessen
- bloemen, bloemzaden en bloembollen
- bosbouw en bometeelt (zaaibedden)
- opgeslagen ruwvoer (kuilvoer, silage, pakken en rollen)
- jonge kippen en eenden (predatie)

De taxaties van het Faunafonds betreffen in de jaren 2012 tot en met 2016 (eerste halfjaar) schades aan (vooral) peer, appel en eenmaal aan mais. Het aantal taxaties bedroeg 2012: 130; 2013: 67; 2014: 67; 2015: 26 en de eerste helft van 2016: nihil¹². 8-23 % van deze schades zijn in omvang “belangrijk” (> € 250 per geval). Hoge schades (orde van grootte € 1.000) vormen een uitzondering. Behalve in 2012. In dat jaar ontstond met name in het tweede halfjaar schade aan fruit. Van de 130 schades in dat jaar waren er 54% belangrijke schades (> € 250 per geval). De belangrijke schades waren veelal aanzienlijk: 41% € 500–1.000, 30% €1.000-5.000. In 2012 ontstond landelijk bijna € 51.000 aan eksterschade, in 2013 ruim € 16.000. In de jaren 2002-2011 en 2014 lag de jaarlijkse getaxeerde schade tussen € 2.100- 9.700.

In Zuid-Holland zijn in de periode 2006 -2010 eksterschades getaxeerd in Alblasserwaard-Oost, Vijfheerenlanden, de Hoeksche Waard, Eiland IJsselmonde, Putten en Goeree-Overflakkee. Tezamen beliep de schade over deze vijf jaar bijna € 6.300, waarvan één schade in 2008 in de Hoeksche Waard rond de € 2.300 bedroeg¹³. Uit opgave van het Faunafonds betreffende de jaren 2011 tot en met 2015 blijkt dat in 2011 in Zuid-Holland circa € 1.500 aan eksterschade is getaxeerd, in 2012 circa € 5.900 (waarvan één grote schade aan peren t.w.v. circa € 4.800), in 2013 circa €1.360, in 2014 circa € 680, in 2015 circa € 105 en in 2016 circa € 250. Alle schades werden aangericht in appels en peren in de werkgebieden van de WBE's Alblasserwaard-Oost, Eiland IJsselmonde, Goeree-Overflakkee, De Hoeksche Waard, Putten en Vijfheerenlanden. In de werkgebieden van de WBE's Alblasserwaard-Oost en Vijfheerenlanden bevindt zich een grote concentratie fruitbomen. Ook in de werkgebieden van de WBE's Eiland IJsselmonde, de Hoeksche Waard, Voorne, Putten en Goeree-Overflakkee staan fruitbomen.

¹¹ Oord (2009) & (BIJ12, 2017)

¹² Zie www.bij12.nl

¹³ Zie vorig beheerplan

De grondgebruiker betaalt bij de aanvraag voor een tegemoetkoming sinds 2014 een behandelbedrag van € 300,-¹⁴ en daarnaast geldt een eigen risico van € 250,- per jaar. Voor kleinere schades¹⁵ zal dus over het algemeen geen tegemoetkoming meer worden aangevraagd, ook al kunnen deze schades vaak wel als belangrijk worden gekenschetst op basis van de jurisprudentie en het beleid van GS.

Conclusie: Sinds 2010 zijn er in Zuid-Holland schades en belangrijke schades getaxeerd aan fruit (appels en peren).

In de Hoeksche Waard ontstond in 2014 eksterschade aan een koe. Eksters belaagden onder de op stal staande koeien steeds dezelfde koe (een dier dat zichzelf niet verdedigde) die zij zodanig beschadigden dat de situatie onhoudbaar werd. De koe moest verkocht worden.

5.2 Schade aan fauna

Omdat de ekster in veel West-Europese landen in grotere aantallen in stedelijk gebied wordt gezien, maken mensen zich zorgen om de invloed van ekster-predatie op de (zang)vogelstand. In diverse landen werd en wordt daarom aandacht aan dit aspect gegeven. Er is onderzoek gedaan naar de invloed van ekster-wegvangst op het broedresultaat van zangvogels (voorstad Parijs)¹⁶ en naar de relatie tussen predatiedruk in steden en de vogelstand (Sheffield)¹⁷. Recent is eerder uitgevoerd onderzoek geëvalueerd (42 onderzoeken in West-Europa en Noord-Amerika)¹⁸ aangaande predatie door kraaiachtigen, waaronder eksters, in relatie tot de overige vogelstand.

In een andere review werd gekeken naar de geschiktheid van eerder uitgevoerde onderzoeken voor achteraf-evaluatie van predatie¹⁹. Daarbij bleek een deel van de onderzoeken niet nauwkeurig genoeg om achteraf voor evaluatie van predatie te gebruiken. Bij de 42 in de meest recente review¹⁵ onderzochte onderzoeken werd in circa 80% van de gevallen geen negatief effect gevonden tussen de abundantie van kraaiachtigen en het broedresultaat of de aantallen van andere vogels (gezien de bovengenoemde beperking aan de nauwkeurigheid van de effectstudies kan niet worden gezegd dat die relatie er bij die 80% ook niet was, maar bij 6% werd zelfs een positief effect gevonden). Waar wel een effect werd gevonden betrof dit veel vaker een verlaagde reproductie dan een afname in de aantallen van de prooi-soorten. Bij studies aan eksters was het aandeel gevallen waarin een negatief effect aantoonbaar was kleiner dan bij studies aan zwarte kraaien: 11-15% voor effecten op reproductie en 2-9% voor het effect op aantallen. Bij het onderzoek in Sheffield werden stellingen getoetst die gedragsaanpassing van broedvogels naar aanleiding van predatie beschreven. Zo'n gedragsaanpassing was in de meeste gevallen niet aantoonbaar. In een voorstad van Parijs koos men voor de reductie van de eksterstand met 40%. Dit resulteerde niet in een hoger broedsucces van overige vogels.

Samengevat: een hoge eksterstand resulteert aanzienlijk vaker niet (dan wel aantoonbaar) in een afname van het broedresultaat en nog minder vaak in die van de aantallen van overige vogels²⁰. Schade door eksters aan overige fauna vindt dus hoogstens in beperkte mate plaats.

¹⁴ Dit behandelbedrag wordt nooit terugbetaald.

¹⁵ De grondgebruiker schiet pas wat op met een tegemoetkoming als de schade meer dan € 550,- bedraagt, bij een getaxeerde schade van € 551,- houdt hij € 1 als tegemoetkoming over, als de schade minder is, is hij € 300,- armer.

¹⁶ (Chiron & Julliard, 2007)

¹⁷ (Bonnington, Gaston, & Evans, 2015)

¹⁸ (Madden, Arroyo, & Amar, 2014)

¹⁹ (Malcolm & Norris, 2010)

²⁰ Zie ook: Nieuws mei 2011 Vogelbescherming Nederland

6 Middelen en maatregelen ter voorkoming van schade

Er bestaat een reeks van middelen waarmee men kan proberen vogels bij een gewas weg te houden of ervandaan te jagen²¹. Deze preventieve middelen en maatregelen van akoestische en visuele aard kennen het nadeel, dat dieren aan deze middelen wennen en ervaren dat er geen werkelijke dreiging van uitgaat. Hoewel er middelen zijn die enige tijd goed werken, vragen ze erom dat ze permanent worden verplaatst en afgewisseld zodat gewinning zoveel mogelijk wordt voorkomen. Veelal werken ze te kort om het gewas in de kwetsbare periode zodanig te beschermen dat de schade voor de grondgebruiker enigszins acceptabel wordt. Deze gewinning treedt minder op bij de inzet van jachtvogels.

Aan het gebruik van preventieve middelen en dan met name de akoestische, kleven ook nadelen. Kan de grondgebruiker vrede hebben met een gaskanon dat de hele dag staat te knallen, niet iedere omwonende is gelukkig met zo'n apparaat.²² Daar komt bij dat Zuid-Holland nog een reeks van geregistreerde eendenkooien kent. Binnen de afpalingskring moet de rust worden bewaard. Hier ontstaat spanning tussen diverse belangen, waarbij de kooiker soms beter geholpen is met een paar maal in de week doeltreffend optreden met het jachtgeweer binnen het afpalingsrecht, dan met het plaatsen van gaskanonnen buiten het afpalingsrecht. Het gebruik van gaskanonnen kan ook permanente verstoring van andere diersoorten inhouden. Laser-techniek staat nog in de kinderschoenen. Diverse effecten van de laser in relatie tot het verjagen van ganzen worden op dit moment onderzocht, de veiligheid van laser voor mens en dier alsmede het effect ten aanzien van andere dieren dan, zijn nog onbekend. Lasertechniek is ter preventie van de eksterschade niet in alle gevallen toepasbaar. Dit omdat de stralen in fruitboomgaarden te veel worden gereflecteerd.

Naast de effectiviteit bepalen financiële aspecten en de tijd die een methode vergt, of toepassing een bevredigende andere oplossing is. De inspanning door de grondgebruiker dient redelijk en billijk te zijn en in verhouding te staan tot de effectiviteit.

Daarom moet soms worden teruggegrepen naar afschot ter ondersteuning van verjaging. Door enkele dieren te doden wordt de overige dieren enige tijd ingeprent, dat er ter plaatse wezenlijk gevaar dreigt. In diverse publicaties betreffende van eksters verschillende schadeveroorzakende vogels wordt deze methode het meest effectief geacht^{23 24 25}.

Vangkooi

Om de populatie-omvang bij de schadelocatie (tijdelijk) te beperken kan ook de vangkooi worden ingezet. In de praktijk is gebleken dat de vangkooi een effectief en efficiënt middel is om schade te voorkomen. Het is mogelijk om op deze manier gedurende een bepaalde periode eksters te vangen, terwijl de te leveren inspanning en de verstoring veel minder is dan bij de bestrijding met behulp van een geweer. De vangkooi op zich wordt weliswaar beschouwd als een niet selectief vangmiddel, echter een juist gebruik en het op tijd loslaten van niet bedoelde vogel-bijvangst maakt het gebruik van de kooi juist bijzonder selectief.

²¹ (Oord, 2009) & (BIJ12, 2017)

²² In sommige gemeenten zijn gaskanonnen niet (zonder) meer toegestaan.

²³ Zie ook: (Lensink, Strucker, & Beuker, 2014)

²⁴ (Souren, 2013)

²⁵ (van den Bosch, Kloen, & Lommen, 2014)

7 In Zuid-Holland uitgevoerde bestrijding 2011-2016

Het afschot en de gevangen en gedode eksters in de jaren 2008 – 2013 ter bescherming van fruit (appels en peren) in de periode juni- oktober is weergegeven in tabel 1. In oktober zijn er geen eksters gedood. De ontheffing is vooral in augustus/september gebruikt, in 2011 en 2013 vond gebruik van de ontheffing plaats met ingang van juni.

De ontheffing werd in 2008 één keer voor gebruik doorgeschreven, in 2009 drie keer, in 2010 nul keer, in 2011 twee keer, in 2012 één keer en in 2013 zeven keer. Het jaarlijks aantal gedode eksters lag tussen de 0 en 56. Zelfs dit maximum vormt slechts een kleine fractie van de totale Zuid-Hollandse eksterpopulatie (afhankelijk van de gebruikte schatting ca. 0.2-0.4%; zie par. 4.2). Na 2013 beschikte de FBE niet meer over een ontheffing.

Tabel 1: Afschot (A) en kooivangst (K) van eksters in Zuid-Hollandse WBE's 2008-2013

	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	A	K	A	K	A	K	A	K	A	K	A	K
Eiland IJsselmonde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0
De Hoeksche Waard	11	22	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0
Goeree-Overflakkee	0	0	0	0	0	0	17	32	0	0	0	0
Alblasserwaard-Oost	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0
Vijfheerenlanden	0	0	0	0	0	0	3	4	0	0	6	8
Totaal	11	22	0	9	0	0	20	36	0	0	19	8

Omdat het aantal schades binnen Zuid-Holland permanent laag is, of veelal met verontrusting laag kan worden gehouden, de schadegrootte door de jaren aanzienlijk kan fluctueren en de regels voor de tegemoetkoming in de loop der jaren zijn gewijzigd, kan op basis van de schade- en beheergegevens weinig worden geconcludeerd over de invloed van de bestrijding op de schadeontwikkeling.

Op basis van de ontheffing ter bescherming van de koe zijn geen eksters gedood.

8 Voorgestelde middelen, methoden en maatregelen ter voorkoming van schade 2017-2023

8.1 Voorgesteld beheer

Ter beperking van schade aan appels en peren dient ook in de komende jaren in de periode 1 juni – 31 oktober uitvoering te worden gegeven aan:

- opzettelijke verontrusting
- plaatsing werende en verjagende middelen
- in sommige gevallen verjagend afschot

Met de volgende middelen en methoden:

- geweer
- haviken, slechtvalken en woestijnbuizerds
- honden, niet zijnde lange honden

- slag-, snij- of steekwapens;
- het doden door middel van cervicale dislocatie.

Alvorens tot afschot zal worden overgegaan worden werende en verjagende middelen ingezet. Slag-, snij- of steekwapens of het doden door middel van cervicale dislocatie kunnen worden ingezet om gewonde eksters te doden. De genoemde jachtvogels kunnen worden ingezet voor het verjagen. Daarbij is niet uitgesloten dat soms een ekster wordt gedood.

Als er andere schades dreigen of zijn ontstaan kunnen benadeelden een verzoek doen bij de FBE om ontheffing aan te vragen bij GS. In de aanvraag wordt aangegeven welke middelen en maatregelen zijn genomen om de schade te beperken.

Vangkooi

Tijdelijke inzet van een vangkooi bij schadelocaties gedurende de periode dat de meeste schade dreigt, heeft belangrijke voordelen ten opzichte van het geweer (zoals vangst terwijl de bestrijder afwezig is, minder geluid). De FBE zal echter pas ontheffing aanvragen voor het gebruik van een vangkooi als er andere middelen dan het geweer kunnen worden gebruikt om gevangen eksters te doden. De FBE zal bij de aanvraag voor ontheffing geen toestemming vragen voor het gebruik van levende gefokte eksters (met gesloten pootring).

De vangkooi moet dagelijks worden gecontroleerd door de verantwoordelijke gebruiker en bijvangst moet terstond in vrijheid worden gesteld. Plaatsing van een kooi moet worden gemeld, inclusief naam, adres en mobiel telefoonnummer van de verantwoordelijke gebruiker (uitvoerder van de ontheffing) en de grondgebruiker en de exacte locatie van de vangkooi.

8.2 Escalatieladder

De FBE stelt alleen een faunabeheerplan op voor die dieren waarvoor ingrijpen door middel van doden nodig is. Voor de ekster kan schade worden beperkt door verjagen en inzet van werende en verjagende middelen, in sommige specifieke gevallen aangevuld met afschot of vangen. De maatregelen worden achtereenvolgens in uitvoering genomen. Zoals in de Verordening (artikel 3.2, negende lid) is bepaald, worden maatregelen in een volgorde van afnemende diervriendelijkheid genomen (de escalatieladder”) waarbij ook het bewerken van eieren wordt overwogen voordat tot verjagend afschot wordt overgegaan. Het bewerken van eieren is voor de ekster niet aan de orde. Ekster-schade is primair een gevolg van foerageren tot op ruime afstand vanaf de nestel- of leefplaats.

8.3 Optreden in Natura 2000-gebieden en rustgebieden voor trekganzen

In Natura 2000-gebieden zal alleen worden opgetreden met het geweer indien dit is toegestaan in het Natura 2000-beheerplan of op grond van een vergunning (op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 of een vergelijkbare vergunning op basis van de Wet natuurbescherming) of op grond van een bestuurlijk oordeel. De vangkooi zal zo nodig worden ingezet.

In de door GS aangewezen rustgebieden voor trekganzen zal niet worden opgetreden met het geweer in de periode 1 november – 31 maart. De vangkooi zal zo nodig worden ingezet.

9 Staat van instandhouding

9.1 Algemeen

Betekenis staat van instandhouding

Onder de Flora- en faunawet werd een ingreep (via vrijstelling, aanwijzing of ontheffing) afhankelijk gesteld van het oordeel of de maatregelen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding.

Zowel het woord “gunstig” als de woordkeus dienaangaande in de wet sloot slechts ten dele aan bij de onderliggende Europese regelgeving.

Onder de Wn is wel aansluiting gezocht bij de woordkeus en strekking van bestaande Europese regelgeving. Soorten zijn nu uitgesplitst naar soorten die vallen onder de Vogelrichtlijn (Wn paragraaf 3.1) en soorten die vallen onder de Habitatrichtlijn (Wn paragraaf 3.2). Daarnaast zijn er overige soorten, waarvoor het Nederlandse beschermingsniveau niet onder Europese regelgeving valt (Wn paragraaf 3.3)²⁶. Er is een verschil tussen de inzet van de Vogelrichtlijn (de maatregelen mogen niet leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding) en de Habitatrichtlijn (door de maatregelen wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populatie in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan). De woordkeus uit de Europese richtlijnen is letterlijk in de Wn (artikel 3.3, lid 4 onder c en artikel 3.8, lid 5 onder c) overgenomen.

Met deze stap wordt de intentie van de Europese regelgeving onderstreept: behouden wat er is (tevens artikel 7, eerste lid Vogelrichtlijn: “pogingen tot instandhouding die worden ondernomen, *niet in gevaar brengen*”) en geen afbreuk doen aan het streven de gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (Habitatrichtlijn). Dat een ingreep in dit licht gezien moet worden, leidt tot de conclusie dat beheer ten aanzien van een soort die zich om andere reden plaatselijk of in het gehele verspreidingsgebied niet in een gunstige staat van instandhouding bevindt, zeer wel mogelijk is.

Daarnaast hoeft een afnemend aantal dieren van een soort niet te betekenen dat de staat van instandhouding in het geding is. Birds International stelt bijvoorbeeld (in opdracht van en met instemming van de Europese gemeenschap) betreffende de roek dat, ondanks het feit dat de roek wereldwijd in aantal is afgenomen en in Azië zelfs stevig in aantal is afgenomen, er geen zorg bestaat over de staat van instandhouding. De Afdeling bestuursrechtspraak onderschrijft in een uitspraak van 1 maart 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV7500 (r.o. 2.5 ev.) het standpunt van de rechtbank Noord-Holland in een zaak betreffende de bestrijding van ganzen dat een afnemende trend op zichzelf niet leidt tot de conclusie dat de staat van instandhouding ongunstig is en dat daarom geen ontheffing zou mogen worden verleend.

Het bij de beoordeling te betrekken gebied

Een oordeel over de staat van instandhouding van vogels staat in relatie staat tot de omvang van het gebied dat men bij het vormen van dit oordeel in beschouwing neemt. Deze gebiedsomvang kan men op een aantal niveaus kiezen, bijvoorbeeld wereldwijd, landsoppervlak, provinciaal oppervlak. De Europese commissie heeft in de “Handreiking aan de lidstaten over de bescherming van soorten onder de Habitatrichtlijn”²⁷ aangegeven dat een gewenst niveau dat van de netwerkpopulatie (metapopulatie²⁸) is met dien verstande dat dit niet landsgrensoverschrijdend geldt.

Naar de mening van de FBE is een beschouwing op het niveau van een provincie of van meerdere provincies dus mogelijk, hoewel dit afhankelijk is van de diersoort. Anderszins zou het buiten de realiteit geredeneerd zijn, de staat van instandhouding van een soort die in recente tijden nog in een groot deel van Europa voor kwam, maar nu alleen nog in (een deel van) Nederland floreert, een gunstige staat van instandhouding toe te dichten. Tegelijkertijd blijft de mogelijkheid bestaan ook in een dergelijke extreme situatie beheer gericht op schadebeperking in het deel van leefgebied door te voeren, alwaar de staat van instandhouding nog in orde is. De hierboven aangehaalde handreiking is hierover ook duidelijk en geeft aan dat de ingreep daarbij steeds meer gericht moet zijn op de meest

²⁶ De kauw valt (zoals alle van nature in het wild voorkomende vogels) onder de Vogelrichtlijn en kan (art 7, derde lid) voor bejaging worden vrijgegeven.

²⁷ (EEC, 2007)

²⁸ Metapopulatie: een aantal in ruimte gescheiden deelpopulaties van een soort, welke toch onderlinge contacten hebben.

buitengewone omstandigheden. Indien de staat van instandhouding zich in dergelijk zwaar weer bevindt, kan het nemen van schade-compenserende maatregelen behulpzaam zijn (zonder dat deze de aan de ingreep gestelde eisen kan vervangen). Beheerplannen voor onderhavige soorten zijn geen verplichting, maar worden wel aanbevolen als gereedschap om te onderbouwen dat toegestane derogaties op het beschermingsregime overeenkomen met de bedoelingen van de Habitatrichtlijn. De bestuurslaag die binnen de lidmaatschapsstructuur van de EU het breedste overzicht bezit (in Nederland de landsregering) is verantwoordelijk voor bewaking, evaluatie en rapportage van deze aspecten.

9.2 Staat van instandhouding van de ekster

De Wn geeft in artikel 1.1 onder 1 de volgende definitie van het begrip gunstige staat van instandhouding van een soort:

- a. uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
- b. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- c. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

De indicatieve Staat van Instandhouding van de ekster als broedvogel is in Nederland beoordeeld als 'zeer ongunstig'.^{29 30} Dit met name op basis van een zeer ongunstige trend in de verspreiding: een daling van >2.5% per jaar in de gemiddelde presentie per monitoringeenheid. Hierop valt af te dingen dat de presentie op een zo klein schaalniveau als broedvogelmonitoringplots bij niet zeer talrijke soorten gevoelig is voor veranderingen in dichtheid binnen een nog bezet verspreidingsgebied. Op het grotere schaalniveau van atlasblokken (5 x 5 km²) is de verspreiding tussen de jaren zeventig en de eeuwwisseling met 6% toegenomen³¹, en sindsdien weinig veranderd (voorlopige kaarten nieuwe broedvogelatlas, Sovon). Op basis van de aantalsontwikkeling sinds 1980 valt de Svl van ekster in de categorie 'ongunstig'³², ook al is de recente trend stabiel en is de soort met een landelijke broedpopulatie van 45.000-68.000 paren nog steeds een talrijke broedvogel in Nederland³³. Het oordeel van Vogel et al. (2013) over de aspecten 'leefgebied' en 'toekomstperspectief' is daarentegen 'gunstig'. De beschikbaarheid van de habitats waar de ekster voorkomt neemt niet af. Wel laat de ekster een verschuiving zien van open cultuurland naar bebouwde en stedelijke gebieden, maar de levensvatbaarheid van de populatie is niet in het geding.

Voor de provincie Zuid-Holland valt een beoordeling van de Svl geheel vergelijkbaar uit met die voor Nederland als geheel. De in dit faunabeheerplan beschreven schadebestrijding zal qua intensiteit een voortzetting zijn van de bestrijding die al vele jaren wordt uitgevoerd in Zuid-Holland. Gezien het feit dat het aantal jaarlijks in Zuid-Holland gedode eksters minder dan 0.5% bedraagt van de geschatte populatiegrootte kan worden uitgesloten dat de staat van instandhouding hierdoor in negatieve zin zal worden beïnvloed.

²⁹ (Vogel, et al., 2013)

³⁰ (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2017)

³¹ (SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002)

³² (Vogel, et al., 2013)

³³ (Bijlsma, Hustings, & Camphuysen, 2001)

10 Organisatie uitvoering

10.1 Centrale rol wildbeheereenheid (WBE)

De wildbeheereenheden (WBE's) hebben onder de Wet natuurbescherming een centrale rol bij de uitvoering van schadebestrijding, beheer en jacht. In de Memorie van toelichting staat op p. 165/166: "In het onderhavige wetsvoorstel hebben de wildbeheereenheden een meer prominente rol gekregen dan in de Flora- en faunawet. Het zijn over het algemeen de wildbeheereenheden die uitvoering zullen geven aan het faunabeheerplan. Zij zullen in de praktijk de beheerdaden verrichten op grond van de provinciale ontheffing voor beheer en zij bevorderen dat de aangesloten jachthouders de jacht en de schadebestrijding uitvoeren overeenkomstig het faunabeheerplan en ten dienste van de grondgebruikers.....De toekenning van deze taken en verantwoordelijkheden aan de wildbeheereenheden vindt haar rechtvaardiging in het feit dat deze samenwerkingsverbanden bij uitstek streekgebonden zijn. Om de wildbeheereenheden deze taken effectief te kunnen laten uitvoeren, is erin voorzien dat alle van het geweer gebruikmakende jachthouders – jachthouders met een jachtake – binnen het werkgebied van een wildbeheereenheid zich bij deze eenheid moeten aansluiten (voorgesteld artikel 3.26, tweede lid, aanhef en onderdeel b³⁴)."

In de Verordening is in artikel 4.2 geregeld dat er geen uitzonderingen worden gemaakt op deze wettelijke verplichting. Tevens is aanvullend geregeld dat alleen de jachthouder of personen met schriftelijke toestemming van de jachthouder die lid is van de WBE of leden van de WBE zelfstandig uitvoering mogen geven aan het faunabeheerplan. In lijn met de wettelijke en provinciale regeling, geeft de FBE de jachthouder die lid is van de WBE een centrale rol bij de schadebestrijding.

10.2 Uitvoering ontheffing

De ontheffing wordt uitgevoerd³⁵ door de jachthouder met een jachtake die lid is van de WBE en door personen met schriftelijke toestemming van deze jachthouder (in het jachtveld van de jachthouder)³⁶. De FBE stelt wel de extra eis³⁷ dat degenen die zelfstandig optreden met toestemming van de jachthouder met een jachtake, zelf ook lid zijn van de WBE.

Indien de jachthouder een rechtspersoon is (bijvoorbeeld een gemeente of terreinbeheerder) wordt de ontheffing uitgevoerd door personen met toestemming van de jachthouder. De uitvoerenden moeten lid zijn van de WBE, voor de rechtspersoon geldt deze verplichting niet. In uitzonderingssituaties kan de FBE toestaan dat de uitvoerenden geen lid zijn van de WBE. De jachthouder moet dan, ook gezien de regels in de Verordening, wel lid zijn van de WBE. Bijvoorbeeld, indien een gemeente die jachthouder is, een betaalde schadebestrijder inschakelt, kan worden toegestaan dat deze schadebestrijder geen lid is van de WBE mits de gemeente wel lid is.

In het geval dat de grondgebruiker zelf geen jachthouder is en de jacht ook niet zelf heeft verhuurd, kan de grondgebruiker na afstemming met de WBE personen die lid zijn van de WBE de ontheffing laten uitvoeren op zijn gronden. Daarnaast kunnen grondgebruikers na afstemming met de WBE personen die lid zijn van de WBE inschakelen voor de uitvoering van de ontheffing indien de jachthouder niet verantwoordelijk wil zijn voor de uitvoering of tekort schiet in de uitvoering.

³⁴ De verplichting is in de definitieve wet opgenomen in artikel 3.14 lid 1.

³⁵ De uitvoerders kunnen zelfstandig optreden.

³⁶ De uitvoerenden van de vrijstelling hebben ook (een schriftelijke en gedagtekende) toestemming nodig van de grondgebruiker (artikel 3.15 lid 7 Wn)

³⁷ Extra ten opzichte van de verplichting die de provincie stelt.

De uitvoerder mag zich laten vergezellen door andere geweerdragers bij de uitvoering. Degene die de uitvoerder vergezelt, hoeft geen lid te zijn van de WBE.

10.3 Voorwaarden voor uitvoering van de ontheffing

De FBE stelt de volgende voorwaarden aan de uitvoerders³⁸ van de ontheffing:

- De uitvoerder is lid van de WBE tenzij de FBE een uitzondering heeft toegestaan (zie hiervoor).
- De uitvoerder heeft een account in Dora, het digitale registratiesysteem van de FBE.
- De uitvoerder heeft een schriftelijke en gedagtekende toestemming van de FBE voor gebruik van de ontheffing.
- De uitvoerder rapporteert de gedode eksters volgens de aanwijzingen van de FBE.

Gebruik ontheffingen door niet-aangesloten jachthouders

Gezien de wettelijke regeling zijn alle jachthouders met een jachtakte die gebruik maken van de ontheffingen van de FBE aangesloten bij een WBE en daarmee bij de FBE. Jachthouders zonder jachtakte die niet zijn aangesloten bij de WBE en de FBE, kunnen gebruik maken van ontheffingen van de FBE onder de voorwaarde dat de uitvoerder lid is van de WBE.

³⁸ Uitvoerders zijn personen die zelfstandig optreden.

11 Monitoring

Monitoring van de schade vindt voor zover mogelijk plaats via de taxaties in het kader van de tegemoetkoming in de faunaschade. Grondgebruikers die geen tegemoetkoming aanvragen worden opgeroepen hun schade te registreren op www.faunaschade.nl. Echter deze schades worden niet getaxeerd waardoor deze meldingen beperkte waarde hebben. De provincie kan overwegen enkele schades toch te taxeren om beter zicht te krijgen op de schade aangericht door eksters.

Alle geschoten en gevangen dieren worden verplicht gerapporteerd via het digitale systeem van de FBE (Dora). De jachthouder is verantwoordelijk voor de correcte rapportage voor zijn jachtveld. De FBE zal bevorderen dat na optreden het aantal geschoten dieren meteen wordt geregistreerd. Ieder kwartaal wordt de rapportage “afgesloten” waarbij ook controle plaatsvindt op de rapportageplicht.

Om de populatieontwikkeling van de ekster te monitoren zullen gegevens van Sovon worden gebruikt. Daarnaast tellen de wildbeheereenheden in het voorjaar de eksters. Bezien zal nog worden of deze telling zal worden voortgezet en of (bij voortzetting) de telwijze aanpassing behoeft.

Literatuur

- BIJ12. (2017, 01 01). *Preventiekit Kraaiachtigen*. Opgeroepen op 05 15, 2017, van <https://www.bij12.nl/bij12units/faunafonds/faunaschade-preventiekit-fpk/kraaiachtigen/>
- Bijlsma, R., Hustings, F., & Camphuysen, C. (2001). *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*. Haarlem/Utrecht: GMB uitgeverij / KNNV uitgeverij.
- Boele, A., van Bruggen, J., Hustings, F., Koffijberg, K., Vergeer, J., & van der Meij, T. (2017). *Broedvogels in Nederland*. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Bonnington, C., Gaston, K., & Evans, K. (2015). Ecological traps and behavioral adjustments of urban songbirds to fine scale spatial variation in predator activity. *Animal conservation*.
- Chiron, F., & Julliard, R. (2007). Responses of songbirds to magpie reduction in an urban habitat. *The Journal of Wildlife Management*.
- EEC. (2007). *Guidance document on the strict protection of animals species of Community interest under the Habitats Directive 92/43*. Brussel: EEC. Opgemaakt van http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf
- Lensink, R., Strucker, R., & Beuker, D. (2014). *Effectiviteit verschillende regiems van verjaging en afschot in relatie tot schade aan akkerbouwgewassen*. Culemborg: Bureau Waardeburg bv.
- Madden, F., Arroyo, B., & Amar, A. (2014). A review of the impacts of corvids on bird productivity and abundance. *Ibis*.
- Malcolm, N., & Norris, K. (2010). Detecting an impact of predation on bird populations depends on the methods used to assess the predators. *Methods in Ecology and Evolution*.
- Oord, J. (2009). *Handreiking Faunaschade. Preventieve maatregelen, soorten faunaschade, wetgeving, beleidsregels en procedures*. Dordrecht: Het Faunafonds.
- Souren, C. (2013). *Eindrapportage Kraaiachtigen Project*. Roermond: Arvalis.
- SOVON. (1987). *Atlas van de Nederlandse Vogels*. Arnhem: Sovon.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland. (2002). *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5*. Leiden: Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2017, 01 01). *Ekster*. Opgeroepen op 05 15, 2017, van <https://www.sovon.nl/nl/soort/15490>
- Spaans, A. (1979). *Roek*. (R. Teixeira, Red.) SOVON: 's Graveland.
- van den Bosch, M., Kloen, H., & Lommen, J. (2014). *Inventarisatie en beoordeling van vogelwerende maatregelen in perenteelt*. Culemborg: CLM Onderzoek en Advies.
- Vogel, R., Bouwma, I., Koese, B., Kranenbarg, J., La Haye, M., Odé, B., . . . Zollinger, R. (2013). *Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.